AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU
Roczniki Naukowe ● tom XVII ● zeszyt 3

Krystyna Krzyżanowska*, Marzena Trajer**

**Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, **Agencja Rynku Rolnego w Warszawie*

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE INTEGRACJI PRODUCENTÓW W SEKTORZE OWOCÓW I WARZYW

REGIONAL DIVERSIFICATION OF PRODUCER INTEGRATION IN FRUIT AND VEGETABLES SECTOR

Słowa kluczowe: wspólna organizacja rynków owoców i warzyw, grupy i organizacje producentów, pomoc finansowa dla sektora owoców i warzyw

Key words: common organization of market in fruit and vegetables, groups and organizations of producers, financial support for fruit and vegetables sector

Abstrakt. Działania związane z rozwojem integracji należy zaliczyć do najbardziej istotnych w strategii rozwoju polskiego rolnictwa. Przedstawiono regionalne zróżnicowanie integracji producentów w sektorze owoców i warzyw, zakres pomocy finansowej przyznanej w latach 2004-2015, a także możliwości wsparcia finansowego do 2020 roku. Z przeprowadzonej analizy wynika, że wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw otrzymały z budżetu unijnego 7,2 mld zł, z tego 76% stanowiły środki na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania. Uznane organizacje producentów na dofinansowanie funduszu operacyjnego otrzymały 17,6 mln zł. Zgodnie ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych w perspektywie finansowej do 2020 roku pomoc w sektorze owoców i warzyw może być realizowana jedynie dla uznanych organizacji producentów na dofinansowanie funduszu operacyjnego.

Wstęp

W strategii rozwoju polskiego rolnictwa ważne miejsce wyznaczono działaniom związanym z integracją poziomą i pionową. Postęp w tym zakresie będzie miał w najbliższej przyszłości decydujące znaczenie dla jego konkurencyjności na jednolitym rynku unijnym, jak również na rynku globalnym, szczególnie względem wyczerpywania się istniejących przewag komparatywnych polskiego sektora żywnościowego, które pozwalały mu dotychczas z dobrymi efektami sprostać wymogom międzynarodowej konkurencji. Struktura polskiego rolnictwa pod względem skali produkcji gospodarstw, przy różnych zaletach z tym związanych, nie stwarza jednak „przewagi konkurencyjnej" w stosunku do sektorów rolnych innych państw członkowskich UE, jak również państw pozaunijnych. Nie zapewnia również rolnikom, co jest często podkreślane, wystarczającej siły negocjacyjnej w stosunku do lepiej zorganizowanych i zintegrowanych odbiorców produktów rolnych – przetwórstwa i handlu. W tej sytuacji konieczne jest zwiększenie tempa procesów integracyjnych wśród polskich rolników, szczególnie że działania takie są już bardzo zaawansowane w innych krajach unijnych (przede wszystkim w UE-15) i będą kontynuowane. Taki kierunek zmian jest pewny wobec uznania przez Komisję Europejską potrzeby wzmocnienia procesów integracyjnych w rolnictwie unijnym za jeden z priorytetów wspólnej polityki rolnej (WPR), co znalazło odzwierciedlenie m.in. w regulacjach prawnych dotyczących wspólnej organizacji rynków rolnych [*Projekt ustawy*... 2015]. Przepisy wzmacniające pozycję producentów w łańcuchu dostaw żywności zawarto w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 [L 347/737, 20.12.2013]. Organizacje producentów i ich zrzeszenia mogą pełnić znaczącą rolę w koncentracji podaży, poprawie wprowadzania do obrotu, planowania i dostosowania produkcji do popytu, a także w optymalizacji kosztów produkcji oraz stabilizacji cen producentów. Z kolei organizacje międzybranżowe mogą spełniać ważną rolę w rozwoju właściwej współpracy między podmiotami łańcucha dostaw [L 347/739, 20.12.2013].

Materiał i metodyka badań

Celem opracowania było rozpoznanie regionalnego zróżnicowania integracji producentów w sektorze owoców i warzyw oraz zakresu przyznanej pomocy finansowej, a także przybliżenie możliwości wsparcia finansowego w perspektywie do 2020 roku. Omówiono również rynek owoców i warzyw w Polsce. Wykorzystano dane wtórne pochodzące z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), Agencji Rynku Rolnego (ARR), informacje zawarte w aktach prawnych unijnych i krajowych oraz literaturę przedmiotu. Wyniki analizy przedstawiono w formie opisowej i tabelarycznej.

Rynek owoców i warzyw w Polsce

Polska jest dużym europejskim producentem owoców, warzyw oraz pieczarek. Nasz kraj zaliczany jest również do światowej czołówki w produkcji i eksporcie niektórych owoców dla przetwórstwa, tj.: truskawek, wiśni, czarnych porzeczek oraz jabłek przemysłowych. Produkcja owoców jest bardzo ważnym kierunkiem produkcji rolniczej w Polsce. Potwierdza to znaczny (15% w 2013 roku) udział owoców w wartości towarowej produkcji roślinnej. W latach 2004-2014 zbiory owoców w Polsce stanowiły 5-11% produkcji owoców w Unii Europejskiej (UE) [*Rynek owoców*... 2007-2014]. W tych latach produkcja owoców kształtowała się w przedziale 1,7-4,2 mln t, z czego ponad 50% zagospodarowywano na potrzeby przemysłu przetwórczego [*Rocznik statystyczny*... 2007-2014, *Wynikowy szacunek*... 2014]. W Polsce dominuje produkcja jabłek. Kraj nasz jest największym producentem tych owoców w UE oraz czwartym (po Chinach, USA i Turcji) producentem na świecie [FAOSTAT]. Kolejne miejsca w produkcji owoców w Polsce zajmują owoce jagodowe oraz wiśnie. Akcesja Polski do UE i związane z tym zniesienie barier celnych spowodowały bardzo duży wzrost eksportu owoców. W latach 2004-2014 eksport owoców świeżych z kraju wzrósł z 650 tys. t do 1334 tys. t, a więc dwukrotnie. W strukturze eksportu owoców świeżych dominowały jabłka, których udział wynosił średnio 75%. Znacznie większy był wzrost przychodów z eksportu. W okresie pierwszych dziesięciu lat członkostwa Polski w UE przychody z eksportu owoców świeżych wzrosły z 210 mln euro do 597 mln euro, tj. prawie trzykrotnie. Równocześnie do Polski importowano znaczne ilości owoców, głównie owoców cytrusowych i bananów, które nie są uprawiane w kraju. Przywóz tych owoców pozwala na uzupełnienie rynkowej oferty asortymentowej. W latach 2004-2014 import owoców wzrósł z 1064 tys. t do 1309 tys. t, a jego wartość zwiększyła się z 527 mln euro do 1045 mln euro [CAAC 2004-2014].

Także warzywnictwo zalicza się do najważniejszych działów krajowego ogrodnictwa. Polska jest czołowym producentem warzyw w UE. Produkcja warzyw jest prowadzona w uprawach polowych, szklarniach, a także w tunelach foliowych. Potencjał produkcyjny krajowego sektora warzywniczego plasuje nasz kraj na czwartym miejscu w produkcji warzyw w UE, za Włochami, Hiszpanią i Francją [FAOSTAT]. Polska ma dobrze rozwinięty przemysł przetwórczy, który jest stymulatorem rozwoju produkcji warzywniczej. W latach 2004-2014 produkcja warzyw gruntowych kształtowała się w zakresie 4-5 mln t [*Rocznik statystyczny*... 2007-2014, *Wynikowy szacunek*... 2014]. W zbiorach warzyw gruntowych dominowały kapusta, cebula, pomidory i marchew jadalna. Krajowa produkcja warzyw spod osłon w ostatnich dziesięciu latach wzrosła z 0,7 mln t w 2004 roku do prawie 1,0 mln t w 2014 roku [*Rynek owoców*... 2007-2014]. Pod osłonami najwięcej produkowano pomidorów oraz ogórków, a skala produkcji pozostałych warzyw była znacznie mniejsza.

Ważnym czynnikiem stymulującym rozwój krajowej produkcji warzyw jest ich eksport. Produkcja eksportowa stawia przed producentami szczególne wymagania, jeśli chodzi o jakość produktów i jednorodność eksportowanych partii towaru. Ze względu na opłacalność transakcji eksportowych nie mniej ważna jest również ich skala. Odpowiednia wielkość tej skali może decydować o możliwościach zawarcia transakcji eksportowej. Wymagania związane z eksportem przekładają się na skalę działania producentów rolnych i przetwórców. Przygotowanie konkretnej oferty eksportowej wymaga odpowiedniego poziomu integracji poziomej wśród producentów, która zapewni dostarczenie wymaganych przez odbiorcę ilości produktów według przyjętych

harmonogramów. Wpływy z eksportu warzyw świeżych od akcesji Polski do UE wzrosły 2,6 razy (z 97 mln euro w 2004 roku do 256 mln euro w 2014 roku), podczas gdy wolumen eksportu zwiększył się z 370 tys. t do 521 tys. t. Najwięcej eksportowano cebuli, pomidorów oraz kapusty. Równocześnie import warzyw świeżych zwiększył się z 204 tys. t w 2004 roku do 513 tys. t w 2014 roku, a wartość importu wzrosła z 114 mln euro do 429 mln euro [CAAC 2004-2014].

Do działów ogrodnictwa odznaczających się wysoką dynamiką wzrostu należy również produkcja pieczarek, a Polska jest czołowym ich producentem i eksporterem na rynku unijnym. Produkcja pieczarek w Polsce wzrosła ze 180 tys. t w 2004 roku do 275 tys. t w 2014 roku, tj. o 53% [*Rynek owoców...* 2007-2014]. Rozwój tej produkcji wiąże się z dużymi tradycjami i doświadczeniem zdobytym w ciągu ostatniego półwiecza. Do dynamicznego rozwoju produkcji pieczarek w Polsce przyczyniła się przede wszystkim sprzyjająca koniunktura, związana z rosnącym popytem na rynkach zagranicznych, a także relatywnie niskie koszty krajowej produkcji w porównaniu z innymi krajami europejskimi. W latach 2004-2014 odnotowano bardzo duży wzrost eksportu pieczarek. W 2004 roku z kraju wywieziono 87 tys. t tych grzybów o wartości 101 mln euro, podczas gdy w 2014 roku eksport wynosił już 204 tys. t, a jego wartość 293 mln euro. W latach 2004-2014 import pieczarek wzrósł z 0,7 tys. t do 3,8 tys. t. Niewielki wolumen importu pieczarek do Polski praktycznie nie miał znaczenia w bilansie krajowym [CAAC 2004-2014].

Polscy sadownicy w ostatnich dekadach szybko dostosowali się do zasad gospodarki wolnorynkowej i zmieniających się warunków rynkowych. Wejście Polski do UE w 2004 roku pozwoliło im na ekspansję handlową na rynku wspólnotowym i światowym. Budowa silnej marki Polski na europejskim rynku owoców była możliwa m.in. dzięki sprawnemu wykorzystaniu środków unijnych, głównie na rozwój zaplecza produkcyjnego i przechowalniczego. Bardzo duże znaczenie miało też organizowanie się rolników w grupy i organizacje producentów [*Rynek owoców...* 2014]. Działania te umożliwiły zwiększenie konkurencyjności handlowej polskich owoców i ich przetworów w skali globalnej. Rozwój produkcji i eksportu owoców oraz warzyw świeżych wymaga sprawnej organizacji rynku oraz właściwego przygotowania oferty pod względem jakości, ilości i ciągłości dostaw. Sprzedaż i dostawa owoców oraz warzyw do odbiorcy na wymagających rynkach są możliwe tylko przy zastosowaniu nowoczesnych systemów pakowania i zasad nowoczesnej logistyki [*Strategia krajowa...* 2013]. Grupy producentów owoców i warzyw dzięki unijnemu dofinansowaniu dysponują specjalistycznym wyposażeniem do zbioru, magazynowania, przechowywania oraz przygotowywania owoców i warzyw do sprzedaży. Posiadają własne bazy przechowalnicze, centra logistyczne, wyposażenie do mycia, czyszczenia, sortowania, pakowania i konfekcjonowania owoców i warzyw, a także środki transportu umożliwiające dostawy produktów do odbiorców z zachowaniem ich jakości [Grębowiec 2015]. W Polsce grupy i organizacje producentów w sektorze owoców i warzyw tworzą konsorcja, a także inwestują w przetwórstwo. Przy eksporcie na rynki zagraniczne niezbędna będzie konsolidacja grup. Przykładowo w Chinach (trwają prace i rozmowy nad otwarciem tego rynku dla polskich jabłek) pojedynczy kontrakt opiewa na 50 tys. t. Dlatego współpraca między grupami i organizacjami będzie konieczna. Przyszłością polskiego sadownictwa i ogrodnictwa może być także sprzedaż produktów przetworzonych na rynki zagraniczne, np. suszy z jabłek, soków NLC [Mroziak 2015].

Stan zorganizowania producentów w sektorze owoców i warzyw

Celem działalności grup i organizacji producentów jest koncentracja podaży i sprzedaż produktów ich członków, planowanie produkcji i dostosowanie jej do potrzeb rynku. W Polsce w 2004 roku status wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw (WUGPOiW) miały 24 grupy [Filipiak 2013], natomiast według stanu na 30 kwietnia 2015 roku, funkcjonowało 138 wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw (zrzeszających 2,1 tys. członków) oraz 171 uznanych organizacji producentów owoców i warzyw (UOPOiW), zrzeszających 5,1 tys. członków. Zainteresowanie rolników współdziałaniem w grupach producentów owoców i warzyw było zróżnicowane przestrzennie (tab. 1).

Tabela 1. Zorganizowanie rolników w grupy i organizacje producentów owoców i warzyw w układzie regionalnym według stanu na 30 kwietnia 2015 roku
Table 1. Organization of farmers in producers groups and organizations according to the regional system in the period state of 30 April 2015

Województwo/ *Province*	WUGPOiW*		UOPOiW**	
	liczba/ *number* (n =138)	%	liczba/ *number* (n =171)	%
Dolnośląskie	9	6,5	2	1,2
Kujawsko-pomorskie	15	10,9	27	15,8
Lubelskie	12	8,7	20	11,7
Lubuskie	-	-	5	2,9
Łódzkie	8	5,8	11	6,4
Małopolskie	2	1,4	9	5,3
Mazowieckie	47	34,1	49	28,6
Opolskie	6	4,4	-	-
Podkarpackie	6	4,4	-	-
Podlaskie	1	0,7	1	0,6
Pomorskie	5	3,6	4	2,3
Śląskie	2	1,4	2	1,2
Świętokrzyskie	8	5,8	8	4,7
Warmińsko-mazurskie	1	0,7	1	0,6
Wielkopolskie	15	10,9	32	18,7
Zachodniopomorskie	1	0,7	-	-

* wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw/ *initially recognized groups of producers of fruit and vegetables*
** uznane organizacje producentów owoców i warzyw/*recognized organizations of producers of fruit and vegetables*
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW
Source: own study based on data Ministry of Agriculture and Rural Development

Najwięcej grup i organizacji producentów owoców i warzyw powstało na terenie województw mazowieckiego (dominującego w uprawie jabłek, grzybów, warzyw), wielkopolskiego (warzyw, grzybów), kujawsko-pomorskiego (pomidorów) i lubelskiego (owoców miękkich, jabłek) [*Rolnictwo i gospodarka*... 2014]. Małe zainteresowanie współdziałaniem w grupach przejawiali rolnicy uprawiający owoce i warzywa na terenie województw warmińsko-mazurskiego, śląskiego, podlaskiego i zachodniopomorskiego. Grupy i organizacje producentów powstawały przede wszystkim w rejonach specjalizujących się w produkcji ogrodniczej. Strukturę wstępnie uznanych grup i uznanych organizacji producentów owoców oraz warzyw według kategorii produktów przedstawiono w tabeli 2.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najwięcej uznanych organizacji producentów odnotowano w kategorii „owoce oraz warzywa" (49%). Spośród 138 wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw, ponad 1/3 znajdowała się w grupie „warzywa" i prawie tyle samo w kategorii „owoce".

Tabela 2. Grupy i organizacje producentów owoców oraz warzyw z uwzględnieniem grup produktów według stanu na 30 kwietnia 2015 roku
Table 2. Groups and organizations of producers of fruit and vegetables including group of products, state of 30 April 2015

Kategorie produktów/*Categories of products*	WUGPOiW*		UOPOiW*	
	liczba/*number* (n = 138)	%	liczba/*number* (n =171)	%
Owoce, warzywa/*Fruit, vegetables*	38	27,6	84	49,1
Owoce/*Fruit*	42	30,4	35	20,5
Warzywa/*Vegetables*	46	33,3	38	22,2
Grzyby/*Mushrooms*	10	7,3	12	7,0
Owoce, warzywa, zioła/*Fruit, vegetables, herbs*	1	0,7	1	0,6
Zioła kulinarne/*Culinary herbs*	1	0,7	1	0,6

* oznaczenia jak w tab. 1/*explanations see tab. 1*
Źródło: jak w tab. 1
Source: see tab. 1

Wsparcie finansowe dla sektora owoców i warzyw w ramach wspólnej organizacji rynku

Po akcesji Polski do UE o pomoc finansową ze środków unijnych mogły ubiegać się wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw oraz uznane organizacje producentów owoców i warzyw, spełniające kryteria wstępnego uznania lub uznania [Krzyżanowska 2012]. Wstępnie uznane grupy producentów uzyskały status uznanej organizacji producentów owoców i warzyw po maksymalnie 5-letnim okresie realizacji planu dochodzenia do uznania. W ramach wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw realizowano pomoc finansową dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej oraz na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania. Komisja Europejska 5 kwietnia 2012 roku rozporządzeniem wykonawczym 302/2012 [L 99/21, 5.4.2012] wprowadziła ograniczenie pomocy dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw, do kwoty 10 mln

Tabela 3. Pomoc finansowa dla grup i organizacji producentów w sektorze owoców oraz warzyw według województw, stan na 31 marca 2015 roku
Table 3. Financial support for groups and organizations of producers in the sector of fruit and vegetables according to voivodeships in period state of 30 March 2015

Województwo/*Province*	Pomoc dla [tys. zł]/*Support for [thous. PLN]:*			Ogółem zrealizowane płatności dla grup i organizacji producentów w sektorze owoców i warzyw/*Total payments for groups and organizations of producers in the fruit and vegetables sector*	
	wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw/ *initially recognized groups of producers of fruit and vegetables*	uznanych organizacji producentów na dofinansowanie funduszu operacyjnego/ *recognized producers organizations for financing operational fund*	organizacji producentów dostarczających pomidory do przetwórstwa/ *producers organizations delivering tomatoes for processing*	tys. zł/ *thous. PLN*	%
Dolnośląskie	227 622	-	-	227 622	3,2
Kujawsko-pomorskie	976 292	-	30 745	1 007 037	14,0
Lubelskie	369 316	403	13 065	382 784	5,3
Lubuskie	92 834	-	-	92 834	1,3
Łódzkie	606 977	1 690	9 609	618 276	8,6
Małopolskie	164 937	-	-	164 937	2,3
Mazowieckie	2 686 418	14 661	305	2 701 384	37,6
Opolskie	65 430	-	-	65 430	0,9
Podkarpackie	50 943	-	-	50 943	0,7
Podlaskie	34 037	-	-	34 037	0,5
Pomorskie	372 938	-	-	372 938	5,2
Śląskie	161 447	-	-	161 447	2,3
Świętokrzyskie	385 867	-	481	386 348	5,4
Warmińsko-mazurskie	90 312	-	1 034	91 346	1,3
Wielkopolskie	767 809	860	44 558	813 227	11,3
Zachodniopomorskie	8 153	-	-	8 153	0,1
Ogółem/*Total*	7 061 332	17 614	99 797	7 178 743	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [www. arimr.gov.pl, data dostępu 23.04.2015]
Source: own study based on data of Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture [www. arimr.gov.pl, access date: 23 April 2015]

euro rocznie dla nowych państw członkowskich. Do dnia wejścia ww. rozporządzenia wysokość pomocy finansowej nie miała limitu wartościowego [Filipiak 2013 i 2014]. Druga forma to pomoc finansowa dla uznanych organizacji producentów owoców i warzyw, które mogły otrzymać dofinansowanie do funduszu operacyjnego. W latach gospodarczych 2004-2008 wypłacano także pomoc dla organizacji producentów dostarczających pomidory do przetwórstwa [*Sprawozdanie z działalności*... 2013]. Szczegółowe dane na temat zrealizowanej pomocy finansowej w ramach wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw na 31 marca 2015 roku przedstawiono w tabeli 3.

W ramach wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw wypłacono do 30 kwietnia 2015 roku dla grup i organizacji producentów owoców i warzyw pomoc finansową w wysokości 7,2 mld zł. Największe wsparcie 7,1 mld zł otrzymały wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw, w tym 5,4 mld zł wypłacono na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania. Uznane organizacje producentów na dofinansowanie funduszu operacyjnego otrzymały 17,6 mln zł. Wdrożenie mechanizmów pomocy finansowej w ramach wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw UE miało istotny wpływ na wzrost liczby wstępnie uznanych grup producentów, a tym samym przyczyniło się do większego zorganizowania w sektorze owoców i warzyw w naszym kraju [*Grupy producentów*... 2012].

Pomoc dla sektora owoców i warzyw w perspektywie finansowej do 2020 roku

Zgodnie z unijną polityką rolną w perspektywie finansowej 2014-2020, w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, pomoc w sektorze owoców i warzyw może być realizowana jedynie dla uznanych organizacji producentów na dofinansowanie funduszu operacyjnego. Na mocy przepisów rozporządzenia UE nr 1308/2013, które mają zastosowanie od 1 stycznia 2014 r., brakuje podstaw prawnych do tworzenia nowych wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw. Celem wstępnie uznanej grupy producentów owoców i warzyw jest jej uznanie za organizację producentów [*Pomoc finansowa*... ARiMR]. Zgodnie z nowymi regulacjami unijnymi obowiązującymi od 2014 roku, zniesiono wsparcie z funduszy unijnych dla realizacji inwestycji w grupach producentów w zakresie wspomagania ich tworzenia i funkcjonowania, ale utrzymano dotychczasowe zasady wsparcia organizacji producentów [Nosecka 2014]. Organizacje producentów lub ich zrzeszenia działające w sektorze owoców i warzyw mogą utworzyć fundusz operacyjny. Fundusz ten jest finansowany ze składek pochodzących od członków organizacji producentów lub samej organizacji producentów, ze składek zrzeszeń organizacji producentów opłacanych przez członków tych zrzeszeń, a także z pomocy finansowej UE, która może być przyznana organizacjom producentów lub ich zrzeszeniom w przypadku, gdy przedstawią one program operacyjny lub częściowy program operacyjny, zarządzają nim i go wdrażają, na podstawie warunków, które zostaną przyjęte przez Komisję Europejską w drodze aktów delegowanych. Fundusz operacyjny wykorzystywany jest wyłącznie do finansowania programów operacyjnych przedłożonych przez organizacje producentów państwom członkowskim i przez nie zatwierdzonych. Programy operacyjne w sektorze owoców i warzyw mogące trwać minimalnie trzy lata, a maksymalnie pięć lat, powinny realizować co najmniej dwa spośród celów zapisanych w rozporządzeniu nr 1308/2013 w art. 152, ust. 1, lit. c. lub dwa spośród następujących celów zapisanych w art. 33: planowanie produkcji, w tym prognozowanie i monitorowanie produkcji i spożycia, poprawa jakości produktów świeżych lub przetworzonych, podwyższenie wartości handlowej produktów, promocja produktów świeżych lub przetworzonych, środki ochrony środowiska w szczególności dotyczące wody i metody produkcji bezpieczne dla środowiska, w tym rolnictwo ekologiczne oraz zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie kryzysowe. Celem realizacji programów operacyjnych organizacji producentów zapisanych w rozporządzeniu nr 1308/2013 (art. 152, ust. 1, lit. c) jest:

– zapewnienie planowania i dostosowania produkcji do popytu, w szczególności w odniesieniu do jakości i ilości, koncentracja dostaw i umieszczenie na rynku produktów wytwarzanych przez ich członków, w tym sprzedaż bezpośrednia;

– optymalizacja kosztów produkcji i zysków z inwestycji służących utrzymywaniu standardów dotyczących ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt oraz stabilizowanie cen producentów, prowadzenie badań i opracowywanie inicjatyw dotyczących zrównoważonych metod produkcji, innowacyjnych praktyk, konkurencyjności gospodarczej i rozwoju sytuacji rynkowej, promowanie i udzielanie pomocy technicznej w zakresie stosowania przyjaznych dla środowiska metod uprawy i technik produkcji oraz odpowiedzialnych praktyk i technik w odniesieniu do dobrostanu zwierząt;
– promowanie i udzielanie pomocy technicznej w zakresie stosowania standardów produkcji, poprawa jakości produktów i rozwijanie produktów o chronionej nazwie pochodzenia, chronionym oznaczeniu geograficznym lub objętych krajowym znakiem jakości;
– zarządzanie produktami ubocznymi i odpadami, zwłaszcza w celu ochrony jakości wody, gleby i krajobrazu oraz zachowania lub zachęcania do zachowania bioróżnorodności, przyczynianie się do zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych oraz do łagodzenia zmiany klimatu, opracowywanie inicjatyw w dziedzinie promocji i wprowadzania do obrotu, zarządzanie funduszami wspólnego inwestowania, o których mowa w części poświęconej programom operacyjnym w sektorze owoców i warzyw (w art. 31 i 36 rozporządzenia nr 1305/2013) oraz udzielanie niezbędnej pomocy technicznej w celu korzystania z rynków terminowych i systemów ubezpieczeń [L 347/738, 20.12.2013].

Podsumowanie i wnioski

Wdrożenie unijnych mechanizmów pomocy finansowej w ramach wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw miało istotny wpływ na wzrost liczby grup i organizacji producentów w Polsce, a tym samym przyczyniło się do większego zorganizowania producentów na rynku owoców i warzyw. Integracja w grupy i organizacje producentów w sektorze owoców i warzyw ułatwiła także polskim producentom ekspansję handlową na rynki zagraniczne.

Z wywiadów swobodnych przeprowadzonych z liderami grup i organizacji producentów owoców i warzyw, a także obserwacji autorek podczas wizyt studyjnych w tych podmiotach wynika, że wsparcie finansowe na dofinansowanie inwestycji dla większości wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw umożliwiło wprowadzenie m.in. takich innowacji, jak: budowa nowoczesnych chłodni i zakup nowych linii technologicznych, a w konsekwencji spowodowało osiąganie wyższych standardów w zakresie jakości produktów.

Wdrażane w ramach wspólnej polityki rolnej działania integracyjne w perspektywie do 2020 roku dotyczą tworzenia organizacji i zrzeszeń organizacji producentów oraz organizacji międzybranżowych. Wyższy stopień zorganizowania producentów rolnych może przyczynić się do poprawy ich konkurencyjności i siły przetargowej wobec przetwórców i handlowców.

Literatura

CAAC. 2003-2013: obliczenia IERiGŻ-PIB (lata 2004-2008) i ARR (lata 2009-2014) na podstawie danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej.

FAOSTAT, [online], dostęp kwiecień 2015.

Filipiak T. 2013: *Grupy producentów owoców i warzyw w Polsce.* Rocz. Nauk. „SERiA", t. XV, z. 6, 69,74.

Filipiak T. 2014: *Zmiany na rynku warzyw i w gospodarstwach warzywniczych w Polsce po integracji z Unią Europejską*, Wyd. SGGW, Warszawa, 33.

Grębowiec M. 2015: *Efekty ekonomiczno-społeczne zrzeszania się rodzinnych gospodarstw rolnych,* [w:] *Ekonomiczne i prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzinnego,* Agrotec Polska Sp. z o.o., Warszawa, 109-113.

Grupy producentów owoców i warzyw w latach 2004-2011. 2012: Biuletyn Informacyjny, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, 4-5/2012, 30-33.

Krzyżanowska K. 2012: *Podstawy prawne funkcjonowania grup producentów owoców i warzyw w nowej perspektywie finansowej,* [w:] K. Krzyżanowska (red.), *Społeczno-ekonomiczne determinanty rozwoju obszarów wiejskich*, Wyd. SGGW, Warszawa, 49.

Mroziak P. 2015: *Rozwój grupowy,* Rynek Spożywczy, Magazyn Producentów Przetwórców Handlowców, nr 2, 32-33.
Nosecka B. 2014: *Konkurencyjność zewnętrzna świeżych owoców i warzyw z Polski*, Rocz. Nauk. SERiA, t. XVI, z. 4, 215.
Pomoc finansowa w ramach wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw Unii Europejskiej, ARiMR, [online], www. arimr.gov.pl/pomocnarynku, dostęp 07.05.2015.
Projekt ustawy o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych oraz niektórych innych ustaw. 2015: MRiRW materiał uzupełniający do NT KRM, [online], https://bip.minrol.gov.pl/Projekty-Ustaw-i-Rozporzadzen/Projekty-Ustaw, dostęp 3.05.2015.
Rocznik statystyczny rolnictwa. 2009-2014: GUS, Warszawa.
Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich. 2007-2008: GUS, Warszawa.
Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw, L 99/21, 5.4.2012.
Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, L 347/700, 20.12.2013.
Rynek owoców i warzyw. Stan i Perspektywy. 2007-2014: Analizy Rynkowe, nr 31-45, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa.
Rynek owoców w Polsce. 2014: Agencja Rynku Rolnego, Wyd. Biuro Analiz i Programowania Agencji Rynku Rolnego, Warszawa.
Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2013 r. 2014: ARiMR, Warszawa, 47.
Stan zorganizowania rynku owoców i warzyw w Polsce, [w:] *Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce*. 2014: MRiRW, Warszawa, 42.
Strategia krajowa dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2010-2016, Dz.Urz. MRiRW, poz. 39, *Załącznik do informacji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 listopada 2013 r.* 2013: MRiRW, Warszawa, 2.
Wynikowy szacunek produkcji głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w 2014 r. 2015: GUS, Warszawa. www.arimr.gov.pl, dostęp 07.05.2015.

Summary

Activities connected with a development of integration are ranked as the most essential in the strategy of development of Poland's agriculture. The article presents regional diversification of producers' integration in the fruit and vegetables sector, scope of financial support granted in the years 2004-2015 as well as the availability of financial aid till the year 2020. The results of the analysis conducted have showed that initially recognized groups of producers of fruit and vegetables received PLN 7.2 billion from the EU budget, 76 % of which were funds for covering part of qualified costs of investments included in the accepted plan for reaching the recognition. Recognized producers organizations received PLN 17.6 million for funding partially the operational fund. In accordance with common organization of markets of agricultural products, in the financial prospect till the year 2020, the aid in the sector of fruit and vegetables may be carried out only for recognized producers organizations for funding partially the operational fund.

Adres korespondencyjny
mgr inż. Marzena Trajer
Agencja Rynku Rolnego w Warszawie, Biuro Analiz i Programowania
e-mail: m.trajer@arr.gov.pl

dr hab. Krystyna Krzyżanowska, prof. SGGW
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
e-mail: krystyna_krzyzanowska@sggw.pl